

مروری بر نرم افزارهای فقهی و اصولی

علی نعیم الدین خانی

اشاره

آشنایی با دستاوردهای جدید پژوهشی در عرصه فناوری، نقش بسزایی در ساماندهی امر تحقیق داشته، مسیر علم و اندیشه را برای پژوهشگران علوم اسلامی هموار می‌سازد. در این شماره، فهرستی از مهم‌ترین نرم افزارهای فقهی و اصولی شیعه و اهل سنت که تاکنون از سوی مراکز و مؤسسات گوناگون علمی تحقیقاتی تولید شده، در دسترس خوانندگان عزیز قرار می‌گیرد. گفتنی است که اطلاعات ارائه شده در این نوشتار، براساس آخرین بروشورهای منتشر شده از سوی مراکز مذکور تهیه و تنظیم شده است.

نور الفقاہة ۲

تولید: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

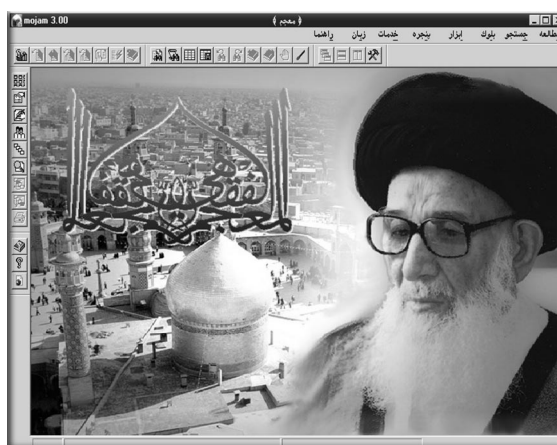
در این برنامه، ۴۵ عنوان کتاب فقهی و اصولی معتبر شیعه به همراه معجم لفظی و موضوعی کتب فقهی حوزه‌های علمیه گرد آمده است. این نرم‌افزار از امکاناتی مانند: انواع مختلف جستجو به کمک کلیدواژه، نمایه و موضوع و قابلیت مقایسه میان دو متن برخوردار است و پژوهشگر می‌تواند از لغت‌نامه ارزشمند لسان العرب استفاده لازم را ببرد. ضامنه متنوع و جذاب از دیگر قابلیت‌های این برنامه می‌باشد.

المعجم الفقهی

تولید: مرکز المعجم الفقهی

متن بیش از ۳۰۰۰ جلد از منابع فقهی، تفسیری، تاریخی، رجالی و اصولی شیعیان و سایر فرقه‌های اسلامی در این برنامه گرد آمده است. برنامه اول این نرم‌افزار، مشتمل بر ۶۰۰ جلد از مهم‌ترین مصادر فقهی مذهب اهل بیت (ع) تا عصر حاضر به همراه دیگر مذاهب اسلامی است و برنامه دوم، شامل اساسی‌ترین مصادر تفسیر روایی شیعه و اهل سنت می‌باشد. مصادر حدیثی شیعه تا قرن هشتم همراه با کتاب بحار الأنوار به همراه مهم‌ترین منابع حدیثی اهل تسنن و مصادر اصول فقه شیعه تا زمان حاضر در این لوح فشرده ارائه شده و قابلیت جستجو در متون و امکانات متنوع پژوهشی نیز در دسترس پژوهشگر قرار دارد.

احکام ۱۰ مرجع

تولید: شرکت سحر

متن کامل رساله امام خمینی (ره) همراه با رساله ده تن از مراجع به صورت تطبیقی در این برنامه وجود دارد؛ نمایش متن رساله آیات عظام: گلپایگانی، خویی، اراکی، سیستانی، خامنه‌ای، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، صافی گلپایگانی، بهجت، تبریزی و شبیری زنجانی. دسترسی به احکام از طریق موضوعات، نمایه‌ها،

نمودارهای درختی و شماره مسئله و همچنین امکان شنیدن متن رساله بر ارزشمندی برنامه افزوده است. زندگی‌نامه مراجع به همراه نمونه‌هایی از دستخط و آلبوم تصاویر و نمایش شیوه اجرایی برخی احکام از دیگر امکانات مفید برنامه حاضر به شمار می‌رود. علاوه بر این، پژوهشگر می‌تواند با استفاده از قابلیت چاپ، متون مورد نظر خود را به چاپ برساند.

معجم فقه الجواهر

تولید: مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی طبق مذهب اهل بیت (ع)
این نرم‌افزار، در بردارنده ۳ عنوان از آثار مهم فقهی؛ یعنی: جواهرالکلام، شراعی الاسلام و معجم فقه الجواهر در ۵۳ جلد می‌باشد. ارتباط کامل و دقیق بین متن کتب برنامه، فهرست‌های تفصیلی و کامل به شکل درختی و نیز دستیابی سریع به مبحث مورد نظر به طور همزمان در سه محیط جداگانه و در یک صفحه از

قابلیت‌های مهم این برنامه محسوب می‌گردد. در این لوح فشرده، امکانات متنوعی برای جستجو و پژوهش مطلوب در متون مذکور فراهم آمده و امکانات جانبی مختلفی در دسترس کاربر قرار گرفته است.

الأبواب الفقهية

تولید: مرکز المعجم الفقهی

فهرست کاملی از ابواب فقه و اساسی‌ترین عناوین فقهی موجود در مصادر شیعه و سنی به همراه امکان مطالعه و چاپ مطالب مورد نظر در این نرم‌افزار فقهی عرضه گردیده است.

اصطلاح نامه اصول فقه

تولید: مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی

رده‌بندی منطقی اصطلاحات تخصصی مربوط به اصول فقه و نمایش جایگاه این اصطلاحات به صورت اعم، اخص و وابسته از

قابلیت‌های کارآمد این لوح فشرده به شمار می‌رود. همچنین، این برنامه مشتمل بر ۵۴۳۱ اصطلاح و کلیدواژه تخصصی می‌باشد که امر پژوهش‌های اصولی را به شکل مطلوبی سامان می‌بخشد.

الأحكام الشرعية

تولید: مرکز المعجم الفقهي

این نرم‌افزار، شامل ۱۴/۰۰۰ سؤال فقهی است و به شکل بسیار مطلوبی احکام گوناگون شرعی را در خود جای داده، هر سؤال کد گذاری شده و به فارسی ترجمه گردیده است. کاربر پس از انتخاب کد مورد نظر می‌تواند به آسانی پاسخ پرسش خود را به دست آورد. در این برنامه، متن بیش از ۶۰ عنوان کتاب فقهی در ۱۲۰ جلد ارائه گشته و بیشتر سؤال‌های موجود از دو کتاب «عروة الوثقی» و «کلمة التقوی اثر مرحوم شیخ محمد زین الدین (رحمه‌الله) (۷ جلدی)» استخراج گردیده است. همچنین به منظور استفاده بهتر کاربران از مطالب، امکاناتی چون: جستجو در متن کتب، فیش‌برداری و چاپ متون دلخواه در این لوح فشرده گنجانده شده است.

گنجینه آرای فقهی قضایی (نسخه ۲)

تولید: مرکز تحقیقات فقهی قوة قضائیه

این گنجینه، افزون بر ۱۱/۰۰۰ استفتای فقهی قضایی است و منابع و مأخذ مورد استفاده در آن به سه بخش اصلی تقسیم می‌شود: فتاوا، استفتائات و متون استدلالی فقهی-حقوقی. به منظور حصول اطمینان قضات و کاربران برنامه غیر از استفتائاتی که به صورت کتاب انتشار یافته‌اند، تصویر دستخط سایر استفتائات، در برنامه قابل مشاهده است.

یکی از ویژگی‌های مهم برنامه این است که مواد قانونی موجود با استفتائات شرعی مرتبط شده و به نوعی میان فقه و قوانین موضوعه ارتباط ایجاد شده است. همچنین کاربر می‌تواند از طریق کلید واژه و قابلیت تبویب به جستجو در مطالب برنامه بپردازد؛ باب‌بندی اصطلاحات فقهی بر مبنای مباحث حقوقی بیانگر ارتباط نزدیک میان فقه و حقوق می‌باشد. علاوه بر اینکه در این گنجینه کارآمد، قابلیت‌های مختلف پژوهشی نظیر جستجوی پیشرفته و چاپ مطالب مورد نظر نیز در اختیار کاربر قرار دارد.

قابلیت موضوع‌بندی و امکان پانویس در دسترس پژوهشگر قرار دارد. ضمن اینکه می‌توان از درس اخلاق (دروسی از نهج البلاغه) اساتید: آیت‌الله مشکینی، مصباح یزدی و مکارم شیرازی بهره‌مند گردید.

گنجینه فیضیه-اصول

یک دوره کامل دروس خارج اصول آیت‌الله فاضل لنکرانی در طی ۱۲۲۹ جلسه در این لوح فشرده ارائه شده است. نمایش کامل متن دروس و فهرست واژه‌ها به همراه جستجو در متن و نیز امکان موضوع‌بندی و تهیه پانویس از قابلیت‌های کارآمدی است که مسیر تحقیق را برای کاربران علوم اسلامی هموار نموده است.

فقه ۱

تولید: الموسوعة الإسلامية الكمبيوترية المسيرة

زندگی‌نامه و فتاوی فقهی حضرت آیت‌الله سیستانی به همراه کتب فقهی و فتاوی ایشان به صورت پرسش و پاسخ و نیز ارائه تصاویری از معظم له، از محتویات اصلی این نرم‌افزار فقهی به شمار می‌رود. گفتنی است که این برنامه، تحت ویندوز عربی و فارسی (به زبان عربی) عرضه شده است.

فقه ۲

تولید: الموسوعة الإسلامية الكمبيوترية المسيرة

این برنامه شامل شرح زندگی و مجموعه فتاوی فقهی امام خمینی (ره) همراه با فهرست موضوعی است. ضمن اینکه امکان دسترسی به کتاب‌های فقهی و فتاواهای ایشان به شکل پرسش و پاسخ و نیز تصاویری از آن عزیز سفر کرده برای کاربران فراهم آمده است. این لوح فشرده، تحت ویندوز عربی و فارسی (به زبان عربی) اجرا می‌شود.

قاموس الفقه

تولید: مرکز المعجم الفقهي

قاموس الفقه، شامل فهرست تمامی الفاظ مهم در علم فقه، مانند: اصطلاحات، قواعد، اعلام و الفاظ مشکل می‌باشد. علاوه بر اینکه ارائه کتب تألیف شده در زمینه قواعد و اصطلاحات فقهی همراه با مصادر لغت عربی نظیر: المفردات، العين، اصلاح المنطق و الصحاح در این برنامه ارائه شده و کاربر قادر است به کمک قابلیت‌های متنوع پژوهشی به جستجو در متون برنامه بپردازد.

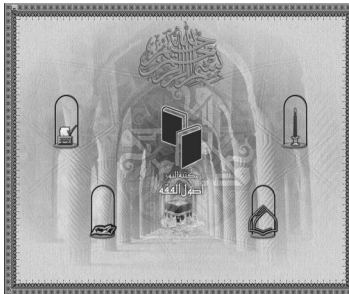
گنجینه فیضیه-فقه

این برنامه حاوی دروس خارج فقه اساتید: مکارم شیرازی، جوادی آملی، فاضل لنکرانی، تبریزی و سبحانی شامل مباحث: حدود، دیات، صوم، اعتکاف، قضا، حج، تیمم و صلوات است. نمایش کامل متن دروس و فهرست کلمات به همراه جستجو در تمامی متن و

کتابخانه اصول فقه

تولید: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

در این برنامه ۷۵ عنوان کتاب در ۱۷۶ جلد از کتب اصولی شیعه ارائه شده است و دسترسی به متون برنامه از راه‌های مختلف و پیوند

پویا میان شرح و متن کتب از قابلیت‌های این لوح فشرده به شمار می‌آید. کاربر می‌تواند با روش‌های پیشرفته به جستجو در متن و فهرست مبادرت ورزد و از امکانات متنوع پژوهشی بهره‌مند شود. یکی از

ویژگی‌های این برنامه، دسترسی به فهرست اصطلاحات اصولی است که پژوهشگر را در امر تحقیقات اصولی یاری می‌رساند. ضمن اینکه اطلاعاتی ارزشمند در باره کتب، مؤلفان و نسخه‌شناسی متون در معرض استفاده کاربر قرار گرفته است.

حج، سفر سبز عاشقان

شرح و آموزش گام به گام مناسک حج تمتع، حج عمره و فريضة نماز همراه با احکام، ادعیه و آداب مناسک حج مطابق با فتاوی حضرت امام(ره) و ۱۲ متن از مراجع عظام تقلید در این نرم‌افزار ارائه گردیده است و کاربر می‌تواند از دائرة المعارف چند رسانه‌ای امکان متبرکه مکة و مدینه و نیز نقشه هوشمند مکان‌یابی عربستان، مکة معظمه و مدینه منوره بهره لازم را ببرد. قرائت قرآن کریم، ادعیه،

تواشیح و ابتهال، اذان، مداحی و مرثیه، ۳۰۰ دقیقه فیلم و ۱۰۰۰ تصویر زیبا از جمله امکانات جذاب و معنوی این برنامه به شمار می‌رود.

العبادات و المعاملات

تولید: شرکت سحر

فهرست موضوعی رساله حضرت آیت‌الله سیستانی به صورت درختی همراه نمایش متن رساله در این برنامه ارائه گردیده است. از ویژگی‌های مهم برنامه، وجود فهرستی از الفاظ موجود در رساله به ترتیب الفبایی است. ضمن اینکه مجموعه‌ای از تصاویر امکان مذهبی و تصویرهای متحرک جهت آموزش احکام طهارت به همراه متن زندگی‌نامه آیت‌الله سیستانی در معرض استفاده کاربر قرار گرفته است.

فقه ۳

تولید: الموسوعة الإسلامية الكمبيوترية المسيرة

در این لوح فشرده، زندگی‌نامه و فتاویهای فقهی حضرت آیت‌الله خوئی(ره) به همراه کتب فقهی و فتاوی معظم له به صورت ۱۰۷۰۰۰ سؤال در ابواب فقه و همچنین تصاویری از ایشان قابل دستیابی است. این برنامه نیز تحت ویندوز عربی و فارسی (به زبان عربی) عرضه شده است.

دائرة المعارف احکام

تولید: دفتر تحقیقات یاسین

۱۰۰۰ مدخل اصلی در زمینه احکام شرعی به همراه صوت و تصویر مناسب در این نرم‌افزار ارائه گردیده و ارتباط بین مدخل‌های مختلف و امکان دسترسی به آنها از راه‌های گوناگون برای کاربران فراهم آمده است. ارائه احکام در موضوعاتی مانند: عبادات، معاملات، سیاسی، اجتماعی، حقوق خانواده و قضایی و همچنین نمایش برخی از احکام فقهی در قالب سرگرمی‌های متنوع از ویژگی‌های ارزشمند این برنامه به شمار می‌رود.

مناسک حج

تولید: شرکت سحر

یکی از قابلیت‌های ویژه این برنامه، آموزش انجام اعمال حج تمتع و عمره است. افزون بر این، متن کامل رساله احکام به همراه فیلم معرفی حرم و اماکن متبرکه مکة و مدینه و آیات، روایات و ادعیه مربوط به حج با صوت همراه با ترجمه فارسی، در دسترس علاقه‌مندان قرار دارد. کتاب‌شناسی حج، اعمال حج و موضوعات متنوع دیگری مانند: پرسش و پاسخ، تواشیح، فیلم و عکس از دیگر امکانات مفید این لوح فشرده است.

نرم افزارهای فقهی و اصولی اهل سنت

مکتبه الفقه و اصوله

تولید: مرکز التراث لأبحاث الحاسب الالی

بیش از ۹۰۰ جلد کتاب شامل اساسی ترین کتب فقهی مذاهب اربعه و اهل حدیث در مورد: فقه آیات الأحکام، الفقه الحنبلی، الفقه الشافعی، فقه الحدیث و مذاهب أخرى، الفقه الحنفی، مسائل فقهیه، الفقه المالکی، تخریج الأحادیث الفقهیه، المعاجم و... همراه با دهها مجلد کتاب در زمینه اصول فقه و قواعد آن در این برنامه ارائه شده است. ضمن اینکه مهم ترین کتب در باره احادیث فقهی و مجموعه ای از کتاب های ارزشمند در خصوص تراجم فقها قابل دستیابی است. برخی از کتب این برنامه عبارتند از: احکام القرآن للجصاص، فتح القدير، الکافی فی الفقه ابن حنبل، مسند الشافعی، صحیح مسلم، سنن ابی داود، منهاج الطالبین، الجامع الصغیر، البرهان فی اصول الفقه، القواعد النورانیة، الکافی، الدرایة فی تخریج أحادیث، طبقات الفقهاء، جواهر العقود، الفهرست و معجم البلدان. در این برنامه، قابلیت جستجو و امکانات مختلف پژوهشی در اختیار کاربر قرار دارد.

جامع الفقه الإسلامي

تولید: شرکت حرف

این لوح فشرده، شامل انواع منابع فقهی و مذاهب اسلامی از جمله امامیه است که در ۱۰۰ عنوان طی ۵۰۰ جلد ارائه شده و در آن شرح الفاظ غریب فقهی و نیز قابلیت مقایسه میان متون عرضه گردیده است. امکانات متنوع پژوهشی، خاصه قابلیت منحصر به فرد و چشمگیر جستجو در منابع از طریق: قواعد، ادله، مذاهب، مسائل فقهی، اعلام و کتب مسیر تحقیقات را برای کاربران هموار ساخته است.

الزکاة للأفراد

تولید: شرکت حرف

این نرم افزار، گنجینه اطلاعاتی ارزشمند در باره زکات، مصارف زکات، شیوه های محاسبه آن و چگونگی تعیین زکات واجب در اموال افراد می باشد. افزون بر این، ارائه فتاوی مجامع فقهی و همایش ها و کنفرانس های زکات و نیز پرسش ها و پاسخ های متنوع در خصوص موضوعات موجود در برنامه کارآمدی این لوح فشرده را دو چندان ساخته است.

فقه المعاملات

تولید: شرکت حرف

این برنامه، شامل ۱۷ موضوع در باب معاملات و آثاری از مصادر فقهی مذاهب اسلامی است که از ویژگی های مطلوب آن،

ارائه تعاریف و گزیده های فقهی و نیز بررسی معاملات معاصر به همراه فتاوی موثق مجامع و هیأت های اسلامی می باشد. ضمن اینکه ارائه نمودار اصطلاحات فقهی به همراه معانی و نشانی آنها، محققان را در فهم فتاوی اهل سنت یاری نموده است.

فقه الموارث

تولید شرکت حرف

این لوح فشرده، به مشکل ترین مسائل ارث بنا بر مذاهب چهارگانه و قوانین شش کشور عربی پاسخ داده، قابل استفاده برای دادگاه های

شرعی و مراکز مشاوره قانونی می باشد و جهت حصر ترکه و تقسیم آن میان ورثه های متعدد در کمترین زمان قابلیت کاربردی مطلوبی دارد. پاسخ به مسائل ارث با وجود تناقض ها و پیچیدگی های متعدد و نیز شرح اصطلاحات ارث به همراه ۲۲ مسئله مشهور در فقه ارث با پاسخ آنها در این برنامه گنجانده شده است. همچنین کاربر می تواند از منظومه رحبیه که شامل تمامی احکام ارث می باشد، بهره لازم را ببرد.

موسوعة الفقه الإسلامي و أصوله

تولید: دار الفکر دمشق

موسوعة حاضر، شامل جدیدترین مسائل زمان و متن موسوعة الفقه الإسلامي و أدلته، اثر استاد وهبة الزحیلی می باشد. دسترسی به میراث فقهی مذاهب مختلف و نظریات مجامع فقهی معاصر به همراه احکام شرعی و ادله آنها از امکانات مفیدی است که در این نرم افزار وجود دارد. گفتنی است پژوهشگر قادر است به رؤس موضوعات فقهی و اصولی دست یابد و به جستجوی آسان در اصطلاحات و متون برنامه بپردازد.

الفقه و أصوله

تولید: الشركة الهندسية لتطوير نظم الحاسبات

این برنامه شامل ۱۱۰ ساعت صدا از متون فقهی استاد دکتر یوسف قرضوی به همراه متن کامل ۱۷ کتاب از آثار قرضوی در زمینه فقه و اصول می باشد؛ تألیفاتی نظیر: فقه الزکاة، فتاوی معاصرة، من فقه الدولة بالإسلام، جريمة الرد و عقوبة المرتد، الإجتهد فی الشريعة الإسلامية و ادب الإختلاف. علاوه بر این، فهرست آیات به کار رفته در برنامه و احادیث استفاده شده در کتب اهل سنت: بخاری، مسلم، ابوداود، ترمذی، نسائی، ابن ماجه، احمد، موطأ مالک و الدار قطنی در دسترس کاربران قرار دارد.

